

Johan Borgman:

‘Het is een kwestie van waarnemen met de ziel. De mijne verlangt naar wijdheid. De zee is wijd, daarom schilder ik bijna uitsluitend de zee en de lucht.’ >>

Citaat Borgman uit De Volkskrant, 1962

Bezielde zee

Woeste zeeën. Kalme zeeën. Kabbelende, herfstige, stormachtige, gouden, avond- of ochtendzeeën. Genezer Johan Borgman (1889-1976) schilderde er eindeloos veel. Fascinerend werk dat je recht in de ziel raakt.

‘De man is dood, maar zijn schilderijen leven,’ zegt Wim Kramer, directeur-secretaris van de Stichting Het Johan Borgman Fonds. ‘In 1996 is bij Uitgeverij Strengtholt een biografie van Johan Borgman verschenen die prettig leesbaar is, maar misschien moeten we ons meer richten op wat zijn schilderijen nog steeds voor ons doen. Want dát intrigeert.’

Lichamelijke reacties

‘Het is heel merkwaardig; iedereen heeft op zijn manier iets met een schilderij. De afgelopen jaren heb ik enkele lezingen gegeven waarbij de doeken heel groot op de muur werden geprojecteerd. Ik ben van huis uit psycholoog en heb geen verstand van kunst, maar ik zie hoe wisselend de reacties op Borgmans schilderijen zijn. Sommige mensen reageren heel lichamenlijk, zoals een mevrouw die bijna flauwviel. En dat was geen aanstellerij.

Een aantal schilderijen heeft frisse, sprekende kleuren en andere zijn veel donkerder. Veel mensen vinden die laatste erg mooi; maar mijn ervaring is ook dat de meesten daar toch slecht tegen kunnen. De schilderijen zelf maken niet somber, het heeft puur te maken met wie ernaar kijkt. En sommige zijn inderdaad simpelweg te sterk om zomaar op te hangen. Het aardige is dat iemand die zo’n vrolijk schilderij koopt niet

kan begrijpen dat iemand anders een donkere kiest. En als ik die laatste vraag waarom hij niet een lichtere neemt, blijkt dat hij die niet eens gezien heeft! Intussen deed ik met meer dan dertig mensen dergelijke ervaringen op.’

Fonds

‘Johan Borgman richtte bij leven een fonds op, onder anderen met zijn goede vriend Willem Sandberg, voormalig directeur van het Stedelijk Museum in Amsterdam. Die had het beheer van de schilderijen tot taak. Dat fonds, waarin zijn complete nalatenschap ondergebracht werd, zou de ontwikkeling van paranormale genezers moeten stimuleren en scholing op dit gebied mogelijk maken. Zelf begon hij als dertigjarige van de ene op de andere dag als genezer en heeft alles in z’n eentje moeten uitvinden. Daar is hij weliswaar succesvol in geweest, maar zijn doel was voor anderen een mogelijkheid te creëren om een wat makkelijker weg te hebben. Dat is onder andere gerealiseerd in 1995 met het Johan Borgman College, een opleidingsinstituut op HBO niveau voor paranormaal genezers. Daarnaast was Borgman erg geïnteresseerd in de relatie tussen alternatieve genezers en reguliere geneeskunde, met name de integratie ervan, de brug tussen die twee. Als fonds houden we ons nu vooral bezig met het stimuleren van wetenschappelijk onderzoek op dat gebied en het organiseren van congressen op internationaal niveau.’

Omslagpunt

‘Sinds 2010 is daar wat verandering in gekomen doordat wij in contact zijn gekomen met onze eigen schilderijen. Die werden na de dood van Borgman beheerd door Willem Sandberg tot diens dood in ’84. Daarna waren er nog een paar kleinere

exposities in Eindhoven en vervolgens zijn ze in depot gegaan en daar al die jaren gebleven. Wij, als bestuur, kenden ze als fotootjes uit het archief, maar hadden ze nooit gezien. Ergens in 2008 begonnen van buitenaf de eerste vragen ernaar te komen, in 2009 nog meer. Toen we voor een project ruimte nodig hadden, lieten we de schilderijen daar ook onderbrengen. Dat was voor ons een omslagpunt. We hebben er vanuit kunsthistorisch oogpunt naar laten kijken en daar komen interessante dingen uit.

Als bestuur zeiden we: wat moeten we ermee? We kunnen ze

allemaal zelf houden, maar ach. Niemand van ons komt uit de kunstwereld, we zijn allemaal wetenschappers, exacte mannetjes. Meneer Borgman heeft ze gemaakt voor anderen, hij had er een bedoeling mee. Hij zag die schilderijen als onderdeel van een genezingsproces, en gaf ze soms ook een tijdje mee aan patiënten om er thuis naar te kijken. Dus besloten we ze na taxatie ter verkoop aan te bieden. Via internet kwam ik bij De Roos (centrum voor bewustwording en spiritualiteit, red.) in Amsterdam terecht, die mensen waren razend enthousiast. We hebben er daar tweeëndertig

Onder: 'Naderend onweer', 1960

Rechtsboven: 'Maanlicht Atlantische oceaan', z.j. | Rechtsonder: 'Maannacht, nevel over zee', 1945

opgehangen en anderhalve maand later waren er twintig verkocht. De telefoon stond roodgloeiend. Wij beleven veel plezier aan de respons, die is echt hartverwarmend. Opvallend is dat heel verschillende mensen erdoor aangeraakt worden, van jong tot oud, van ervaren tot onervaren kunstkopers.'

Gedichten

'Johan Borgman werd geboren in Groningen, waar hij naar de hbs ging. Op achttienjarige leeftijd publiceerde hij al gedichten in 'Europa' en 'De nieuwe Gids', hij ging om met Willem Kloos en Frederik van Eeden. Er kwam een bundeltje met gedichten uit en hij schreef een klein boekje met proza. De recensies waren enthousiast en terughoudend tegelijk, in de trant van: 'Goh, goeie jongeling, dat kan wel wat worden' en: 'Het is nog niet rijp'. Na zijn schooltijd werkte hij als administrateur in een fabriek, en vervolgens een tijdje bij een ministerie als ambtenaar, maar - en dat is opmerkelijk - in 1919 gooide hij ineens zijn leven om. Hij verhuisde naar Amsterdam, begon daar een praktijk als paranormaal genezer en ging schilderen. Nooit schreef hij meer een gedicht. Ja, waarom? Dat is nog steeds een raadsel. In 1920 trouwde hij met Tine van Hamersveld, het huwelijk bleef kinderloos.'

Keurige heer

'Je zou de indruk kunnen krijgen dat hij een beetje mal geworden was. Nee. Zou je Johan Borgman vroeger op straat tegengekomen zijn, zou je hem wellicht voor een notaris hebben aangezien. Altijd strak in het pak zag hij er uit als een keurige heer. Hij woonde in een mooi huis in Amsterdam Zuid en zijn praktijk - we vonden in ons archief een oud driemillimeter amateurfilmpje en daar zagen we dat op - was ingericht als een typische dokterskamer. Met een behandeltafel, apparatuur en certificaten aan de muur, want hij was lid van een groot aantal, ook buitenlandse, verenigingen en genootschappen. Hij had veel internationale contacten en menig hoogleraar was patiënt bij hem. In zijn therapieën experimenteerde hij naast de traditionele paranormale praktijk met van alles. Hij magnetiseerde, was zeer bekend met kruidengeneeskunde en gebruikte hoogfrequente apparatuur zoals

'Voor mij is een schilderij dat in trance ontstaat waardeloos. Ik schilder om iets kwijt te kunnen. Ik wil volkomen de baas blijven over de krachten die ik kan vrijmaken om andere mensen te helpen.'

Citaat Borgman uit het Algemeen Dagblad, 1963

fysiotherapeuten ook wel hebben. Tegelijk was hij heel gelovig, niet kerkelijk, maar hij zag de liefde van Jezus Christus voor de mensheid als symbool voor de liefde voor de medemens. Die liefde probeerde hij in zijn therapieën te stoppen. Er wordt gezegd dat hij zijn zittingen begon met een gebed, misschien zou je dat tegenwoordig een meditatie noemen.'

Tout Amsterdam

'Na een eerste tentoonstelling in 1923 van zesentwintig werken bij kunsthandel Brok in Hilversum had hij in 1926 in

Amsterdam een grote tentoonstelling in kunstzaal Heystee aan de Herengracht, waar veertig van zijn werken hingen. Ze werden goed ontvangen en dat ging door in de jaren erna. Ondanks het feit dat hij met name in Amsterdam - hij kende tout Amsterdam - bekend was, is er behalve de schilderijen weinig van Johan Borgman bewaard gebleven en wát we hebben is fragmentarisch en inmiddels geschonken aan het Rijksinstituut voor Kunstdocumentatie in Den Haag en het Gelders Archief in Arnhem en dus openbaar toegankelijk. Er zijn enkele bezoekerslijstjes van zijn tentoonstellingen

*Onder: 'Blauwe zee', 1958
Rechtsboven: 'Avond zee', 1951 | Rechtsonder: 'Storm op komst', z.j.*

bewaard gebleven, en zo weten we ook dat er destijds al serieuze bedragen voor een schilderij werden betaald. Tegen de duizend gulden was geen uitzondering.'

Zandvoort

'Weet je dat Borgman nooit naar zee ging? Hij maakte allemaal zeegezichten en heeft volgens eigen zeggen de zee slechts één keer gezien. Dat zal misschien overtrokken zijn, maar zelf zegt hij het ongeveer zo. 'Ik kwam in Zandvoort aan Zee, ik werd erdoor gegrepen, dat was het. Ik heb schetsen gemaakt, ik ben naar huis gegaan, ik heb het uitgewerkt en daar zijn al mijn schilderijen op gebaseerd.'

We weten dat hij lid was van het blad 'De reddingsboot' van de Reddingsbrigade, daar stonden altijd mooie foto's in van woeste zeeën. Soms liet hij er sterk vergrote replica's van maken, die gebruikte hij als impressiemateriaal. Als je goed kijkt zul je zien dat het geen echte zeeën zijn, het zijn geen zeeën naar de werkelijkheid. Borgman zelf noemde zijn schilderijen 'bezielde zeegezichten'. En zegt ergens in een interview dat zijn zeegezichten doorstraald zijn met trillingen en energieën die de ziel beroeren en die als genezende kracht in het schilderij blijven doorwerken. Het zijn weergaven van iets wat hij zelf uitstraalde. Hoe deed hij dat? Hij beschrijft ergens: 'Ik ga op een krukje zitten, ik laat de zee over me komen, ik smijt hem eruit en dan is het klaar.'

Paneeltjes

'Bijna alle schilderijen zijn op paneel; het zijn hele gekke paneeltjes, deels kastdelen, maar hij bestelde ook gewoon twintig plankjes van zestig bij veertig centimeter bij een houthandel. Het vorige bestuur heeft ooit eens zijn schilderijen laten beoordelen door deskundigen van het Rijksmuseum, helaas is van het rapport alleen een uittreksel bewaard gebleven. Daarin staat dat hij gebruikmaakte van de hoogste kwaliteit olieverf en de duurste kwasten. Dat vond hij belangrijk, terwijl de ondergrond een kromgetrokken houten plankje kon zijn. Hij gebruikte het fijner bij wijze van verf. Of je denkt: dat schilderij is bekrast! Nee, met zijn paletmes en met de achterkant van zijn kwast kraste hij in de schilderijen, dat schijnen

'Ik hoop dat vele bezoekers bij het langdurig 'schouwen' van mijn schilderijen iets zullen ondergaan van de ontroering en het geluk die mij doorstraalden bij het scheppen van mijn werk.'

*Citaat Borgman, Openingstoespraak
tentoonstelling Amsterdam, 1968*

'Vloeiend licht', 1962

meer kunstenaars te doen. En hij schilderde ook doodleuk een schilderij over, hij bewerkte het als het ware opnieuw. Hij heeft een paar andere thema's geschilderd, ik ken daar twee schilderijen van, maar de meeste mensen vinden daar niks aan. Zijn ware ziel ligt in deze zeegezichten.'

Duveltje

'Als bestuurslid kan ik zeggen: deze schilderijen hebben onze wereld totaal veranderd, dit is letterlijk als een heel leuk duveltje uit een doosje op ons afgekomen en we vinden het prachtig. De reacties die we krijgen, het plezier dat mensen

eraan beleven, het is hartverwarmend júst voor zulke saaie wetenschappers als wij! Zelfs wij zijn er gevoelig voor! Wat had ik Johan Borgman graag persoonlijk gekend. Het is fascinerend om meer te weten te komen over wat het geheim van de schilderijen is. Nee, het woord geheim is niet goed. Hoe komt het dat dit ene schilderij voor jou zo bijzonder is en dat daar voor iemand anders? Misschien overstijgt dit ook het weten en zullen we er nooit achter komen.'

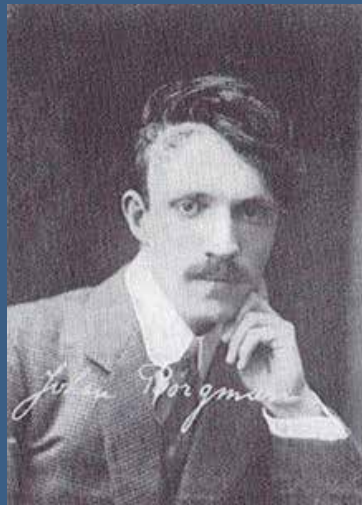

BIOGRAFIE JOHAN BORGMAN

Johan Borgman (1889-1976) was dichter, kunstschilder en natuurgenezer. Geboren op 7 juni 1889 in Groningen, waar hij zijn jeugdja- ren doorbracht, vertrok hij in 1917 naar Den Haag. In 1919 verhuisde hij naar Amsterdam. In de periode 1928-1937 woonde en werkte hij in Laren (NH) om vervolgens te- rug te keren naar Amsterdam. In 1969 ging Borgman in Oosterbeek (Gelderland) wonen, waar hij op 9 januari 1976 op 87-jarige leeftijd is overleden. Hij werd begraven op Zorgvlied in Amsterdam.

Borgman houdt zich van jongs af aan bezig met het schrijven van gedichten en debuteert in 1908 in het tijdschrift Europa met het ge- dicht 'De dood is nabij, de nacht is daar'. Dit debuut wordt goed ont- vangen en er volgt een reeks publi- caties van zijn gedichten in literaire tijdschriften als 'Nederland' en 'De Nieuwe Gids' van Willem Kloos. Het is Kloos die Borgman beweegt tot het publiceren van zijn bundel 'Verzen', die in 1912 verschijnt. In de periode 1915-1919, Borgman werkt dan als administrateur bij verschillende bedrijven en op een ministerie in Den Haag, voert hij

correspondentie met Frederik van Eeden, van wiens werk de jonge Borgman zeer onder de indruk is. Hij heeft het gevoel dat er sprake is van een zielsverwantschap en noemt hem zijn geestelijk vader. Van Eeden was een sociaal bewo- gen arts en is vooral bekend ge- worden om zijn literaire werk, maar had tevens grote interesse in het spiritisme. Borgman heeft het als jongeman in emotioneel opzicht niet gemakkelijk en zoekt via zijn

brieven ondersteuning en waar- dering bij Van Eeden. Later veran- dert de toon van deze aanvankelijk therapeutische briefwisseling naar

een meer zakelijke, waaruit blijkt dat Borgman zijn roeping heeft gevonden. In 1919 verhuist Borg- man naar Amsterdam, waar hij een praktijk begint als helderziend ge- nezer. Een jaar later trouwt hij met Tine van Hamersveld. De praktijk loopt goed, dagelijks behandelt hij ruim zestig patiënten. Het dichten stopt dan abrupt. Daarvoor in de plaats begint hij met het schilde- ren van de bijzondere zeegezich- ten, waarin zijn gaven beter tot uitdrukking komen. Regelmatig leent hij een patiënt zo'n schilde- rij uit, als 'medicijn'. Er wordt ge- schat dat zijn complete oeuvre ruim vierhonderd werken omvat. Tijdens zijn leven worden diverse succesvolle verkooptoonstel- lingen georganiseerd en deze draad wordt in 2010 weer opgepakt. Er blijkt nog steeds grote belangstel- ling voor Borgmans werk te zijn. Na een zestal exposities in Bilthoven, Amsterdam en Oosterbeek wordt in het voorjaar van 2014 de Johan Borgman Galerie aan de Curaçao- straat 17 in Amsterdam geopend. Daar kunnen zijn mystieke schil- derijen op afspraak vrijblijvend bewonderd en eventueel gekocht worden.

www.johanborgman.nl